

Hoe kunnen we participatie in aandachtswijken stimuleren?

Er zijn wijken waar veel rommel op straat ligt en waar het lastig is om tot een net resultaat te komen. In de moeilijke wijken wonen vaak niet de 'welwillende, hoger opgeleide verantwoordelijke typen'. Hier richten gemeenten wel vaak (misschien onbewust) hun werving op. Welke adviezen zijn er voor wie in de moeilijkere gebieden aan de slag wil gaan? Een aantal aandachtspunten en mogelijkheden:

1. Kijk goed naar de mogelijkheden van bewoners

Wie vooral met 'overleven' bezig is, heeft vaak weinig ruimte voor iets anders, laat staan meehelpen om op straat afval op te ruimen. Als bewoners echt niet in staat zijn een bijdrage te leveren aan zorg voor de buurt, kan de gemeente overwegen zelf meer te blijven beheren en schoonmaken.

Is er een gebrek aan kennis over de norm van schoon (door bijvoorbeeld taalachterstand), kan in plaats van direct in te zetten op participatie, eerst op een mentaliteitsverandering worden aangestuurd. Bijvoorbeeld door laagdrempelige scholingsbijeenkomsten over 'hoe het hoort' en 'wat vind ik van de wijk en welke rol heb ik daar als bewoner in?'.

Het is de kunst bewoners de ruimte te bieden om hun eigen kunde te benutten. Sommigen vinden afval opruimen en prikken prima, anderen zitten liever in een controlefunctie en willen best meedoen met een schouw, of zijn creatief en willen wel een wedstrijd organiseren, een kunstwerk van afval maken, les geven op scholen. Het leidt allemaal tot bewustwording en daarmee werkt het preventief.

2. Organiseer een laagdrempelige actie

Laagdrempelige acties als een wedstrijd voor de buurt of wijk of opruimacties hebben een belangrijke functie om uit te stralen wat 'de norm' is. De Schoonstestraatverkiezing in Amsterdam Zuidoost bleek een aansprekende vorm te zijn; er kwam veel respons op. Bewoners die zich daar samen inzetten voor een schone straat, maakten kans op een prijs.

Van alle genomineerde straten werd een grote poster gemaakt met foto's en beschrijvingen, die een plek kregen in het winkelcentrum. Voorbijgangers konden met stickers hun stem uitbrengen op de beste kandidaat. De winnende straat is beloond met een feestje voor de hele straat. Door het laten stemmen van bewoners werd een relatief groot aantal mensen bereikt.

3. Neem tijd voor een-op-een-contacten

Een directe benadering werkt vaak goed in wijken waar bewoners elkaar niet goed kennen. Steeds meer gemeenten kiezen ervoor om in deze wijken langs de deuren te gaan. Dat is intensief maar de persoonlijke benadering creëert veel betrokkenheid.

Een voorbeeld is een gemeente die een flyer over een opruimactie en met regels voor het aanbieden van afval op straat persoonlijk door de bus deed. Deze aanpak biedt de mogelijkheid om onderweg met mensen in gesprek te gaan over de buurt en zwerfafvalproblemen.

In Amsterdam belde de buurtbeheerder huis aan huis aan voor een praatje en vroeg of iemand misschien zélf wat wilde doen. Ook een buurtbus, een opvallende kar met allerlei schoonmaakmaterialen (bezem, knijpers) zoals in Amsterdam Zuid-Noord wordt toegepast, helpt. Bewoners komen klagen bij de kar, maar dan wordt ook direct teruggegeven wat ze zelf zouden kunnen doen om het probleem op te lossen.

4. Belonen kan een belangrijk hulpmiddel zijn

Het werken met een beloningssysteem (individueel of collectief) kan een goed hulpmiddel zijn. Beloon daarom wie zwerfvuil opruimt en werkt aan een schone buurt. Erken dat sommige bewoners op die manier nét het zetje krijgen om in actie te komen.

Vanuit deze principes introduceerde de gemeente Dordrecht het werken met schapekoppen: muntjes die bewoners ontvangen voor acties, die ze bij ondernemingen in de buurt kunnen besteden. Vooral voor achterstandswijken met inwoners met lage inkomens is een vorm waarin een verdienmodel terugkomt, een goede stimulans.

De beloning kan in plaats van individueel ook collectief zijn. De Gemeente Breda kiest voor Wijkdeals: als tegenprestatie voor de inzet ontvangen bewoners onkostenvergoeding of een gezellige straatactiviteit. De uitgespaarde kosten van het beheer aan de kant van de gemeenten, kunnen (deels) ten goede komen aan een wijkonderneming of bewonersorganisatie die het beheer overneemt. Leg op een eenvoudige manier vast wat de beloning is of hoe het werkt.

5. Draai rollen eens om: verstoorder wordt held

Moeilijke doelgroepen zoals pubers en mensen in 'lastige wijken' worden vaak als de grote rommelmakers benaderd. Het is zinvol om daar een contrast mee scheppen.

Zo werden in Zeist jongeren van de middelbare school als de grote rommelmakers gezien. Door ze de rol van opruimers te geven tijdens een NL doet-dag, waarvoor ook publiciteit was in de krant, werd goed gedaan aan de uitstraling van deze hele groep én van hun school.

Ook in Amsterdam Zuidoost zijn van bewoners in hele gewone straten helden gemaakt: ze werden in het zonnetje gezet door het organiseren van de Schoonstestraatverkiezing en de mogelijkheid op ze te stemmen.

6. Zorg voor een herkenbaar aanspreekpunt

Bij bewoners uit de 'lastige wijken' is het vertrouwen in de overheid vaak relatief laag. De neiging bestaat om in zij - wij-termen te denken in plaats van samen doen. Dat maakt het extra belangrijk dat mensen van de gemeente die in de 'frontoffice' (op straat, maar ook bij de publieksdienst) het vertrouwen hebben of kunnen winnen van de bewoners.

Je hebt het niet altijd in de hand, maar het is zeer belangrijk voor het slagen van samenwerking met burgers als er een klik is tussen de contactpersoon van de gemeente en de bewoners. Zorg dus voor de juiste mensen op deze functies.

7. Wees bewust van cultuur rond zwerfafval opruimen

Maar weinig mensen vinden het aantrekkelijk of gemakkelijk om troep op straat op te ruimen. Vaak zit er een gevoel van schaamte bij: wat zullen anderen denken? In andere culturen dan de Nederlandse kan die schaamte nog sterker gevoeld worden.

Kijk wat daarvoor soelaas biedt: zet een opruimactie in een ander licht. Bijvoorbeeld door het te koppelen met iets waar mensen wel graag bijhoren; prikken omdat het vanuit de school gebeurt, of in het kader van een kunstproject, na een groot buurtfeest, prikken met hesjes van de voetbalclub aan. Zet het ook in het een bredere context: samen zorgen voor een mooie, veilige, groene, leefbare wijk (ipv zwerfafval- of opruimactie).

8. Werk aan een collectief begrip van wat een mooie wijk

Omdat mensen over het algemeen niet graag buiten het collectief vallen, kan ingezet worden op het creëren van een gezamenlijk gevoel van een schone wijk. Een manier daarvoor is door een aantrekkelijk stickertje 'Ik doe mee voor een mooie wijk' uit te reiken, via mensen die - liefst namens de buurtvereniging - langs de deur gaan. Zij vragen mensen om deze sticker naast hun bel te plakken. Zo is zichtbaar dat veel mensen een prettige buurt belangrijk vinden.

Een 'zwaan-kleef-aan-effect' wordt ook verkregen door de individuele zwerfafvalruimers in de gemeente of een wijk samen te brengen en het collectief dat ze vormen zichtbaar te maken voor andere bewoners.